

Titranulykken, kommunikasjon og massemedia

Hører til [Mot informasjonssamfunnet](#), [Fiske](#) og [Levekår på kysten](#)

Norges første telegraflinje gikk mellom Kristiania og Drammen. Stortinget vedtok å opprette statligtelegraf i 1854, og den ble åpnet 1. januar året etter. Det var forøvrig samme dag som frimerket ble tatt i bruk her til lands for første gang.

Tidligere hadde en regnet med at telegrafisk kommunikasjon først og fremst ville få betydning for forsvaret, men allerede først på 1850-tallet ble det antatt at telegrafen ville bli et vanlig kommunikasjonsmiddel også når det gjaldt forretninger, assurance og så videre. Fredrik Stang i Indredepartementet gikk sterkt inn for å få anlagt en telegraflinje i det sørlige Norge, han var opptatt av telegrafens betydning for det sivile liv, ikke minst for fiskeriene. Han visste ikke hvor rett han skulle få når det gjaldt viktigheten av telegrafen for fiskerne. Veldig mange liv kunne ha blitt reddet dersom det hadde vært forbindelse til Titran på Frøya i oktober 1899. Vi skal se litt nærmere på Titran-ulykken og hvordan den illustrerer betydningen av telegrafen.

Ulykken inntreffer

Høsten 1899 ble kysten rammet av en av de største stormulykkene vi har hatt. Fredag den 13. oktober kom stormen til Rogaland og tok et et gravfølge på 30 personer som var på vei hjem til Røvær fra Haugesund. Natt til lørdag nådde stormen Titran. En stor del av sildeflåten var samlet der, da fiskerne hadde blitt fristet til å dra til havs fredag kveld fordi dampskip hadde gjort gode fangster. Stormen tok 140 av disse. Det tok rundt ti dager før en fikk kartlagt omfanget av omkomne. Årsaken var at det ikke var registrert båter og deltakere, det var altså ikke etablert oppsyn for dette fisket.

Avisene varsler en ny tid

Hovedstadsavisene skrev om ulykken allerede i morgenutgaven søndag 15. oktober. "Artiklene som sto i avisene var også blitt mer sammensatt enn det de hadde vært tidligere.(...) Alt den første uka tok mange initiativ til innsamlingsaksjoner, og begynte med en gang å diskutere årsaker og hva som kunne gjøres. Stormvarsel hadde blitt sendt til Kristiansund, men det hadde ikke nådd fram til Titran fordi det ikke var telefonforbindelse dit (Aftenposten 16. oktober 1899, morgenutgaven)". I den følgende uka fokuserer både Aftenposten og Lofotposten på åpne båter som et av de største problemene. Det kreves at staten gir finansiell støtte til å bedre forholdene. Blant annet til utbygging av telekommunikasjoner, samt etablering av oppsyn, dekkfartøy og bedre fyrteneste.

Et nytt trekk ved ulykkene på 1890-tallet var at de ble opplevd som samtidige av samfunnet, da de ble formidlet umiddelbart gjennom media. "Titran-ulykken er

kanskje den første som utfolder seg i opplevd nasjonal samtid. (...) Med massemedia ble det skapt ei samtid på tvers av tidsaksen som delte denne i fortid og framtid" (3) Ulykken skapte fort oppmerksomhet blant folk flest, mediene var også selv klare over at dette var noe nytt og representerte en ny tid. Og følelsen av et nasjonalt fellesskap ble styrket. Avisene skrev om ulykken under overskrifter som "Nationalulykken" og "Fælles sorg – fælles hjelp". Det førte imidlertid ikke til at nasjonen nødvendigvis ble mer homogen, kulturelt og politisk sett. Innsamlingsaksjonene viste at nasjonen bar preg av uklare grenser utad og motsetninger innad. Det kom inn mye penger både fra Sverige, Danmark og mange andre land. Og da Bjørnstjerne Bjørnson skulle holde tale til inntekt for de etterlatte valgte han målsaken som tema, han var en ivrig forkjemper for riksmålet, og slik ble Titran-ulykken innledninga til en opprivende kulturkonflikt.

Manglende kommunikasjon fikk katastrofale følger

Det hadde nok vært en del diskusjoner om det var forsvarlig å dra ut ulykkesdagen, barometret var fallende og det var ingen tegn til godværsvarsel. Men utsikten til storfangst, antagelig kombinert med æresfølelsen i forhold til yrket som fisker, gjorde sitt til at så mange dro ut likevel. Hvem ville si at de ikke torde dra ut når den ene etter den andre for? Nesten hele fiskerflåten dro ut rundt to om ettermiddagen. Et par timer tidligere hadde det blitt slått opp stormvarsel i Kristiansund – i Trondheim kjente en også til forholdene. Men beskjeden kunne ikke komme fram til Titran og Frøya, da det ikke eksisterte noen form for kommunikasjon via telesamband. Allerede i november to år før ulykken hadde Frøya heradsstyre gitt nødvendig kommunegaranti for oppretting av 6 telefonstasjoner på Frøya, en av disse skulle være på Titran. 4. August 1899 var det kommet så langt at en 3,2 km lang telefonkabel fra Dolmøy på Hitra til Flatøy ved Flatval på Frøya var lagt. Den første telefonstasjonen på Frøya ble åpnet på Flatval 17. november 1899, en måned etter ulykken. Først to år etter fikk de telefon på Titran. Fra århundreskiftet kom informasjonsoverføringen opp på et helt nytt nivå, både bruken av post, telegraf og telefon vokste enormt i perioden mellom 1900 og 1919.

Titran-ulykken

Titranulykken skjedde natt til [14. oktober 1899](#) som en følge av et uvær som ikke kunne varsles. [Frøya](#) i [Sør-Trøndelag](#) var uten [telefonforbindelse](#) og ingen fikk derfor [stormvarselet](#) som var slått opp blant annet i [Kristiansund](#) og [Trondheim](#) fredag den [13. oktober](#). [Fiskerne](#) dro derfor på havet, blant annet på grunn av gode fangster og kanskje like viktig, gode priser på storsilda. 140 fiskere omkom i uværet.

Ulykken

En time over midnatt kom uværet over [Titranhavet](#), med vind fra nord og nord-vest med orkans styrke, samt enorme nedbørmengder. Det er sagt om ulykken at den ville fått adskillig større konsekvenser om vinden hadde kommet fra sør-vest. Men det ble ille nok.

29 farkoster ble ødelagt og 142 fiskere fra kystsamfunn i Midt-Norge omkom. Særlig hardt ble fiskeribygda [Titran](#) sørvest på Frøya rammet. Det var herfra fiskerne dro ut, og av de omkomne var 32 fra Frøya, 16 fra [Kristiansund](#), 13 fra [Smøla](#), 9 fra [Bud](#) og 8 fra [Hitra](#).

Men flere fiskere enn de som omkom, klarte å berge seg på ulikt vis. De største fartøyene kunne sette til havs og vente i rom sjø til uværet gikk over før de dro tilbake til sikker havn.

Frøya kommunestyre hadde alt høsten [1897](#) bevilget penger til seks telefonstasjoner, hvorav én på Titran (helt vest på Frøya). I august 1899 var telefonkabelen lagt over [Frøyfjorden](#) fra [Dolmøya](#) på Hitra til [Flatval](#) på Frøya. Den første telefonstasjonen ble åpnet én måned etter Titran-ulykken, og først to år senere kunne stasjonen på Titran åpnes.

Årsakene

Om årsakene til ulykken på havet utenfor Titran, skriver stiftsamtmannen etter en tjenestereise i de ulykkesutsatte områdene 19.-24. oktober 1899, at foruten vind og mørke, var innseilingsforholdene til havna på Titran, som delvis var sperret av skipene til over 60 fiskeoppkjøpere, og de mange umerkede skjærene medvirkende til ulykken. I tillegg kom mangelen på fiskerioppsyn, mangelen på redningsskøyter og mangelen på telefon. Det siste er i ettertid karakterisert som det viktigste forhold som kunne ha hindret ulykken.

[Sletringen fyr](#) ble forbedret av Fyrvesenet allerede året etter, men en antar at fyret ikke ville betydd noe fra eller til i forhold til ulykken. Dagens fyr ble først ferdigstilt i 1923.

Titranfondet

Etter ulykken ble det satt i gang en nasjonal innsamlingsaksjon til de etterlatte, som innbrakte 806 400 kroner, et enormt beløp på den tiden. Både [Bjørnstjerne Bjørnson](#) og [Fridtjof Nansen](#) holdt foredrag i [Gamle Logen](#) i [Oslo](#) til inntekt for formålet. En norsk skipskaptein på skipet «Taku» som befant seg i [Kina](#) sendte fem kroner til presten i [Fredrikstad](#) med beskjed om å sende pengene til rette vedkommende. Staten bidro med 50 000 kroner. Etter at nødhjelp var gitt, ble resten av pengene avsatt til Titran-fondet. Fondet ble først avviklet i 1976 og ytte midler til blant annet redningstjenesten på havet.

Til Departementet for det Indre ble det fra Fiskeriselskabet i Kristiansund sendt følgende telegram søndag den 15. oktober 1899:

☛ *Nordveststormen natt til lørdag foraarsaget stor ulykke blant fiskende almue Titran-Frøyen. Mange totalforlis med mand og mus. Flere aabne baade savnes, ogsaa indtil i aften et dampskib. Stort redskabstab.* ☛

Almindelig misnøie intet effectivt fiskeriopsyn tilstede som absolut paakrævet etableres snarest skje kan. Ogsaa almindelig beklagelse og misnøie over at fyret Sletringen fyrlykten Sandholmen ikke skjærmer tilstrækkelig for faldene hvilket ogsaa maa rettes uopholdelig.

Uværet hadde på sin vei nordover tidligere på dagen tatt 30 andre liv i det som ble hetende [Røvær-ulykken](#).

Titranfondet, ble opprettet ved kgl. res. av 7. juli 1900. Da ble de innsamlete midlene til de etterlatte etter stormulykkene høsten 1899 fordelt, etter at en komite under ledelse av preses i Selskapet for de norske fiskeriers fremme i Bergen, senere statråd Lehmkühl, hadde forberedt saken. Det er uklart om en kan tale om bare ett fond. Ved fordelingen ble det nemlig overlatt til lokale styrer eller avdelinger i Haugesund, Bergen (Fiskeriselskapet), Kristiansund og Nordlands amt å forvalte mesteparten av midlene. For Nordlands vedkommende ble forvaltningen tillagt styret for det fondet som ble opprettet etter stormulykken i Lofoten i 1893. Disse lokale fondsstyrene skulle sende årsmelding til Fiskeristyrelsen.

Et relativt stort beløp ble ikke fordelt i 1900. Det ble forvaltet av Fiskeristyrelsen/ direktoratet som et slags reservefond. Dette fondet var kommet opp i 125.000 kr. i 1907, og gikk antakelig inn som et reservefond i ulykkesforsikringen for fiskere da denne kom i gang i 1909 (se Årsberetn. vedk. Norges fiskerier nr. 1/1907 og O.prop. 10/1908). Administrasjonen gikk da over til Riksforsikringsanstalten (-trygdeverket).

Titranfondet omtales fremdeles i slutten av 1930-årene, da de lokale avdelingene fremdeles satt med udisponerte midler (se St.med. 32, 1939, bilag s. 5).

Bauta

Ved 50-års markeringen etter ulykken i 1949 ble det reist en bauta ved Titran kapell, der navnene til de 140 omkomne er inngravert.

Det er også laget et skuespill som har blitt framført flere ganger, en gang med Kongen til stede.

Skillingsvisen om ulykken

- [Minnesang om den fryktelige ulykke](#) skrevet av Ingeborg Johansen fra Frøya i 1899

"Titranulykken"

Vi opplevde Titran som et fraflyttingssted, der både butikk og kafe er stengt.

Like vest for Titran står Norges høyeste fyr, Sletringen fyr, 45m høyt. Nåværende fyr ble bygd i 1923.

Titran er vel i dag mest kjent for "Titranulykken" i 1899, da 140 fiskere fra hele Midt-Norge omkom på sjøen underet uvær. Vi oppsøkte bautaen ved Titran kapell til minne om ulykken.

Om årsakene til ulykken på havet utenfor Titran, skriver stiftsamtmannen etter en tjenestereise i de ulykkesutsatte områdene 19.-24. oktober 1899, at foruten vind og mørke, var innseilingsforholdene til havna på Titran, som delvis var sperret av skipene til over 60 fiskeoppkjøpere, og de mange umerkede skjærene medvirkende til ulykken. I tillegg kom mangelen på fiskerioppsyn, mangelen på redningsskøyter og mangelen på telefon. Det siste er i ettertid karakterisert som det viktigste forhold som kunne ha hindret ulykken.

Fra Fiskeriselskabet i Kristiansund sendt følgende telegram til departementet søndag den 15. oktober 1899:

"Nordveststormen natt til lørdag forårsaget stor ulykke blant fiskende almue Titran-Frøyen. Mange totalforlis med mand og mus. Flere aabne baade savnes, ogsaa indtil i aften et dampskib. Stort redskabstab. Almindelig misnøie intet effectivt fiskerioppsyn tilstede som absolut paakrævet etableres snarest skje kan. Ogsaa almindelig beklagelse og misnøie over at fyret Sletringen fyrlykten Sandholmen ikke skjærmer tilstrækkelig for faldene hvilket ogsaa maa rettes uopholdelig."

Titran-ulykken

Må fortelle om bildet: Bautaen viser en mor som står sammen med sine tre barn, holder tett rundt dem mens de holder tett rundt henne og hun speider mot storhavet forbi Sletringen fyr. De venter på at far skal komme hjem til dem fra fiske. Hun venter og venter trofast på at han skal komme hjem, må ikke

miste troen på at han ikke kommer hjem. Denne damen med barna er det som starter Titran-spelet 'havet tok dem' og jeg husker det enda, enda det er mange år siden jeg så det sist de frysningene på ryggen av stemmen som roper mot havet som tok mannen hennes og faren til barna deres; en stemme full av sorg og sinne...

Må bare si at dette er verdt og få med seg... Det spilles på Titraniaden på juli i år :) 25. og 26.juli samt natta til 14.oktober 2009.

Æ har skrevet det her en gang før, men må gjøre det på nytt så kanskje no får æ det litt bedre skrevet og kanskje bedre formulert... :) Vi håpe på det :)

Det som skal skje på Titran i sommer e ganske spesielt, for det e nokka som folk vet har skjedd og de vet at det kan skje igjen sia Titran ligg ved kysten og havet true ofte med og ta fiskera ned tell havbotn. Titran-spelet e skrevet av Hans Anton Grønscag mens Eva Mjøen har vært den som hadde ideen tell Titran-spelet.

Det en historie som skildre en av de mest tragiske historien for et fiskesamfunn. Historien vise også mot, ha tru på og klare sæ gjennom en katastrofe og finne igjen veien mot et nytt liv uten sine ektemenn og forloveder. Kvinnan som va de etterlatte måtte være både mamma og pappa for sine unga og det va tungt men de klarte sæ :) *HURRA FOR DÆM*

Men bakgrunnen for Titran-spelet ligg i Titran-ulykken:

- Da Titran -ulykka skjedde av en storm som ikke kunne varsles natt 14.oktober 1899 og da va Titran uten telefonforbindelse og dermed fikk de derfor ikke stormvarslet som va slått opp i Kristiansund og i Trondheim. Det her stormvarslet va kommet dagen før, 13.oktober, så fiskeran truidd det va finvær og dro ut på havet og fiska, og det va bla god fangst samt god pris på storsilda som gjør at de dro ut. I det uværet som kom så omkom 140 fiskera.

- En time over midnatt kom uværet over Titranhavet da med vind fra nord og nord-vest med orkan styrke og enorme nedbørsmengder. Det har da blitt sagt om ulykken at hadd vinden slått om til sør-vest så villa ødeleggelsan ha blitt enda mer katastrofal, men det va ille nok. I alt ble 29 farkosta ødelagt, og 142 fiskera omkom og de kom fra kystsamfunn i MidtNorge. Men kystsamfunnet og fiskeribygda Titran ble hardest ramma, ettersom det va herfra fiskeran for ut for å fiske. Og av de omkomne så va 32 fra Frøya, 16 fra Kristiansund, 13 fra Smøla og 8 fra Hitra. Det kunne sikkert ha vært flere omkomne men de klarte og berge seg på ulike vis og de dro til havs og ventet i rom sjø til uværet hadde fått rast i fra seg før de kunne komme i land på en sikker måte.

- Allerede høsten 1897 hadde Frøya kommunestyre bevilget penger til seks telefonstasjoner, hvor av den ene skulle være på Titran. Den første telefonstasjonen ble åpna en måned etter Titran ulykka og to år etter Titran-

ulykka ble telefonstasjonen på Titran åpna.

- Mange diskuterte ka årsakan te Titran-ulykka og mange hadd sin mening. Stiftsamtmannen som hadd vært ute på tjenestereise i de ulykkeutsatte områdan 19.-24.oktober 1899 skriv at forutenom vind og mørke, var innseilingsforholdan te havna på Titran som te tider va sperra av skipan tell de 60 fiskerioppkjøperan samt de mange umerka skjæran va faktora te Titran-ulykka. Og i tillegg kom mangelen på fiskerioppsyn, mangelen på redningsskøyter og ikke minst mangelen på telefon sånn at man kunne ha fått beskjed om uværet eller gitt beskjed. Det siste har blitt i ettertid karaktisert som det viktigste forhold som kunne ha forhindra ulykka. Sletringen Fyr ble allerede året etter forbedred av Fyrvesenet men man tror at fyret ville ikke ha betydd nokka fra eller til i forhold til ulykka. Dagens fyr ble ferdigstilt i 1923 og e landets høyeste.

- Etter ulykken va det mange som lurte på korsn de sku klare sæ te dagen etterpå, uka etterpå og ikke minst i måneden etterpå, for de hadde mista den som skulle bringe middagen på bordet samt inntekta tell familien. Og over hele Norge ble det satt igang en nasjonal innsamlingsaksjon til de etterlatte og det ble samla inn 806 400 kroner, som på den tida va veldig mye penga. Kjente fjes som Bjørnstjerne Bjørnson og Fridtjof Nansen holdt foredrag i Gamle Logen i Oslo til inntekt for denne innsamlingsaksjonen. Den norske stat bidro med 50 000 krona. Da, etter at nødhjelp hadd blitt gitt, ble resten av pengan satt i ett fond; Titran-fondet. Dette fondet ble avviklet i 1976 og ytte bla midler til blandt annet redningstjenester på havet.

Så for meg som kommer sånn høvelig fra Titran, må jeg si at jeg har alltid vært fasinert av Titran ulykka, storhavet, Sletringen Fyr samt Titran-spelet som forteller historien gjennom drama :)

Titran

Det finnes flere historisk interessante steder på øya Frøya i Sør-Trøndelag. Fiskeværet Titran sørvest på øya er verdt en dagstur. Navnet er blitt kjent for ettertiden på grunn av den store ulykken folket her ble rammet av i 1899.

14. oktober det året la fiskerne ut på sildefiske herfra som vanlig. Det var ingen telefonforbindelse, og derfor heller ingen mulighet til å motta stormvarselet fra Trondheim og andre steder.

Uværet kom. Ved det lille kapellet på Titran kan du se minnesteinen over de omkomne.

29 farkoster ble ødelagt og 140 fiskere fra kystsamfunn langs Midt-Norges kyst omkom. Særlig hardt rammet var Titran. Det var herfra fiskerne dro ut, og av de omkomne var 32 fra Frøya, 16 fra Kristiansund, 13 fra Smøla og 8 fra Hitra.

Det ble harde tider for familiene til de omkomne. Ifølge informasjonen ved Titrans kappell hadde mange av mennene tatt med seg pengebeholdningen til sjøs, i frykt for at konene skulle sette pengene over styr. Disse gikk også tapt.

Etter ulykka ble det satt i gang en nasjonal innsamlingsaksjon til de etterlatte, som innbrakte 806.400 kroner, et enormt beløp på den tiden. Både Bjørnstjerne Bjørnson og Fridtjof Nansen holdt foredrag i Gamle Logen i Oslo til inntekt for formålet.

<http://no.wikipedia.org/wiki/Titran-ulykka>

På Titran finnes også Stabben Fort, en kystbefestning brukt av tyskerne under 2.verdenskrig.

Dette ble bygd av russiske og serbiske fanger. De fleste inngangene under jorden er stengt, men du kan ta en tur ned trappene flere steder og titte på gamle skilt og se hvordan tyske soldater vokter ut over sjøen.